

Sir Kenneth Robinson: Paradigmaváltás (RSAnimate előadás magyar szövege)

A Földön minden ország azon van éppen, hogy átalakítsa közoktatási rendszerét. Két okból is. Az egyik gazdasági. Megpróbáljuk kitalálni, hogy oktassuk gyerekeinket, hogy megtalálják a helyüket a 21. század gazdaságaiban. Úgy, hogy azt sem tudjuk előre, hogy milyen lesz a gazdaság a jövő héten. Mint azt a mostani válság demonstrálja.

A másik kulturális. A világon mindenütt megpróbáljuk kitalálni, hogy hogyan neveljük a gyerekeinket, hogy legyen kulturális identitásuk, és hogy át tudjuk adni a közösségünk kulturális génjeit. Miközben a globalizáció részei is vagyunk. Szóval hogyan négyesítjük a kört?

A probléma az, hogy úgy próbáljunk elébemeni a jövőnek, hogy azt csináljuk, amit a múltban csináltunk. És közben fiatalok milliói nem értik mi értelme van az iskolába járásnak. Amikor mi mentünk iskolába, akkor azt mondták nekünk, hogy ha keményen dolgozunk, akkor bekerülünk az egyetemre és utána lesz munkánk. A mi gyerekeink már nem hiszik ezt el, és igazuk van. A diploma ma már nem garancia. És főleg nem az, ha a hozzá vezető út során éppen azok a dolgokat marginalizáljuk, amiket ők a maguk számára fontosnak tartanak. Az emberek azt mondják, hogy emelni kell a színvonalat, ez hoz majd áttörést. Persze, emeljük, miért is csökkentenénk?

A probléma az, hogy a jelenlegi oktatási rendszert egy másik korszak alakította és építette fel. A felvilágosodás intellektuális kultúrájában fogant, az ipari forradalom gazdasági környezetében. A 18. század előtt nem volt közoktatási rendszer. A jezsuita szerzetesek oktattak, ha volt pénzed. De egy olyan rendszer, ami mindenki számára kötelező, adóból tartják fenn és ingyenes, forradalmi elképzelés volt. Sokan ellenezték is, mondván, hogy ez lehetetlen. A munkásosztály, az utcagyerekek nem fognak ebből profitálni. Képtelenek megtanulni írni és olvasni, akkor miért pazaroljunk erre időt? Mindez a társadalmi struktúráról és lehetőségekről való elképzelésekre épült és a kor gazdasági szükségszerűsége diktálta. Áthatotta az agy intellektuális modellje, az intelligenciára vonatkozó elképzelés. Ami a felvilágosodás elképzelése volt. Eszerint az intelligencia a deduktív érvelés képessége, és magában foglalja a klasszikusok ismeretét. Végeredményben valami, amit ma tudományos képességnek gondolunk. Ezek az elvek mélyen gyökereznek a közoktatás génjeiben. Eszerint kétféle ember van: tudós és nem tudatlan, okos és buta. Mindennek az a következménye, hogy nagyon sok briliáns elme gondolja magáról, hogy nem az, mivel a gondolkodás e sajátosság felfogása alapján ítélték meg. Szóval a közoktatás modelljének két pillére a gazdaságról és az intellektusról alkotott felfogás. Az én meglátásom viszont az, hogy ez a modell káoszt okozott. Sok ember nagyon jól jött ki belőle, de a legtöbb ember nem. Ehelyett egy modern járvány ütött ki, ami amilyen félrecsúszott, anyira képzelt. Ez itt egy térkép az USA-ról a hiperaktivitásra (ADHD), figyelemzavarra felírt gyógyszerek mennyiségéről az Államokban.. Nem azt mondom, hogy nincs ilyen betegség, ennek megítélésében nem vagyok kompetens és tudom, hogy sok pszichológus és gyerekorvos szerint van ilyen. De nagy vita van ekörül. Amit én mondok az az, hogy ez nem járvány. Ezeket a gyerekeket egyfajta divat szerint gyógyszerezzük. A gyerekeink a valaha volt legstimulálóbba környezetben élnek, mindenhol információ szivnak magukba, a számítógépekről, az iPhonejaikról, a reklámokból, a tévéből. És azért büntetjük őket, ha nem figyelnek. De mire is? Az unalmas dolgokra, leginkább az iskolában. Úgy tűnik nem véletlen egybeesés, hogy a hiperaktivitás együtt nő a standardizált tesztek használatával. Ezeket a fiatalokat gyakran veszélyes gyógyszerekkel tömjük, hogy figyelni tudjanak és lenyugodjanak. A figyelemzavarban szenvedők aránya nő az USA-ban, ahogy a keleti part fele haladunk. Az emberek kezdik elveszíteni az érdeklődésüket Oklahomában, Arkansas-ban már nem tudnak odafigyelni, és Washingtonban teljesen elvesztik a fonalat. Ez egy fiktív járvány. Az áldozat pillanatnyilag a művészet (és persze biztos a természettudomány és matematika is), de főleg a művészet.

A művészet elsősorban az esztétikai élményt célozza meg. És ez akkor jön létre, amikor az érzékszerveinket csúcsra járattuk. Amikor **jelen vagyunk** a pillanatban, és rezonálunk arra, amit átélünk, ilyenkor teljes mértékben élünk. Az anesztetikumok (altatók) kikapcsolják az érzékszerveinket és vakká, süketté tesznek arra, ami történik. És ezt adjuk a gyerekeinknek. Ilyen drogokkal hajtjuk őket keresztül az iskolarendszeren. Szerintem pontosan az ellenkezőjét kellene tennünk: fel kellene ráznunk őket, hogy tudatosítsák, mi történik bennük.

Azt gondolom, az oktatás mai modellje az ipari termelés érdekeit szolgálja, az arról alkotott képünk alapján szerveződik. Néhány példát mondok. Az iskolák még mindig többé-kevésbé a gyártósort modellezik. Ki- és becsengetnek, elkülönült termelési ágak (fakultások, különböző tantárgyak) szerint szervezik az oktatást. Még mindig csoportokban tanítjuk a gyerekeinket, életkori csoportokba soroljuk őket. De miért? Miért gondoljuk, hogy az a legfontosabb közös vonásuk, hogy ugyanannyi évesek? Ez a legfontosabb, a gyártás időpontja? Ismerek olyan gyerekeket, akik bár ugyanolyan korúak, de sokkal jobbak bizonyos tárgyakban. Vagy a nap bizonyos szakában jobbak, vagy jobbak kiscsoportban, vagy éppen nagyobb csoportban, vagy akkor, ha magukban vannak. Ha fontos a tanítási modell, akkor éppenséggel nem a futószalag mentalitásból kellene kiindulni. Ez ugyanis a konformitásról szól, ebbe az irányba megyünk a standardizált tesztekkel, a központi tantervekkel. Ez az út a szabványosítás irányába visz. Azt hiszem, hogy pont az ellenkező irányba kellene mennünk. Ezt értem azon, hogy a paradigmán kell változtatnunk.

Van jelenleg egy nagy kutatás a divergens gondolkodásról. A divergens gondolkodás nem azonos a kreativitással. A kreativitás szerintem az a folyamat, amelynek során értékes eredeti ötletek keletkeznek. A divergens gondolkodás nem a kreativitás szinonímája, hanem a kreativitásra való alapvető képesség. Képesség arra, hogy sokféle választ találjunk egy kérdésre, vagy hogy egy kérdést sokféleképpen tudjunk interpretálni. A gondolkodás, ahogy De Bono nevezi, laterális, nem pusztán lineáris, vagy konvergens. Több választ is lássunk, ne csak egyet. Vegyünk egy példát: hányféleképpen használhatunk egy gemkapcsot? Rutinkérdés, a legtöbben 10-15 féle választ adnak erre (például horgász horognak, Barbie fogasnak, hátvakarónak, stb.) Azok, akik az ilyesmiben jók, 200 különböző választ is tudnak mondani. Például lehet 200 láb magas és lehet gumiból való? Ez is gemkapocs, csak nem olyan, amilyenek mi ismerjük.

1500 emberrel megírtak egy tesztet, aminek az volt a címe, hogy A törésponton túl. Aki ezen elér egy bizonyos szintet, az zseni a divergens gondolkodásban. A kérdés az, hogy az 1500 embernek hány százaléka érte el ezt a szintet? Még valamit el kell árulnom, óvodásokról van szó. 98%! Ez egy longitudinális vizsgálat volt, és megismételték a gyerekekkel a vizsgálatot öt évvel később, 8-10 éves korukban. Mit gondolnak, mi volt az eredmény? 50%. Újra megvizsgálták őket öt évvel később 13-15 éves korukban. Látjuk a trendet ugye? Ez érdekes sztori, mi? Pedig el tudnánk képzelni fordítva is? Hogy kisebb korukban kevesebbet tudnak, később pedig többet. Ez az egész két dolgot mutat. Egyrészt azt, hogy mindannyian képesek vagyunk a divergens gondolkodásra. A másik, hogy ez a képességünk az idővel romlik. Mi történik a gyerekekkel amíg felnőnek? Sok minden. Meggyőződésem, hogy ezek közül a legfontosabb az, hogy iskolázzuk őket. 10 éven át azt hallják az iskolában, hogy egy válasz van a kérdésre, és az ott van a könyv végén, de nem szabad megnézni és nem szabad másolni, mert az csalás. Az iskolán kívül ezt együttműködésnek hívják. És nem azért van ez így, mert a tanárok ezt így akarják, hanem hát így alakult. Az iskolarendszernek is van egy genetikai merítőbázisa.

Szerintem az emberi képességekről másképpen kell gondolkodnunk. Túl kell lépni az akadémiai és nem akadémiai, absztrakt-teoretikus és szakképző koncepciókon és úgy tekinteni rájuk, mint mítoszokra, hiszen azok is valójában, mítoszok. Aztán tudatosítanunk kell, hogy a legnagyobb tanulás a csoportban zajló tanulás, és hogy a tudásban való növekedés anyaga az együttműködés. Ha atomizáljuk az embereket és egymástól elkülönítve értékeljük őket, akkor elválasztjuk őket a tanulás természetes közegétől. És harmadsorban: alapvetően az intézményi kultúráról szól ez az egész, az intézmények szokásairól és az élőhelyeikről, amit elfoglalnak.